

ΑΣΗΜΕΝΙΑ ΣΕΙΡΑ

—•••••—

Ο Τζεβντέτ μπέη και οι γιοι του

ΟΡΧΑΝ ΠΑΜΟΥΚ

Ο Τζεβντέτ μπέη
και οι γιοι του

Μετάφραση
ΣΤΕΛΛΑ ΒΡΕΤΟΥ

Τίτλος πρωτοτύπου:
Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları*

1η έκδοση: Ιανουάριος 2012

Μετάφραση από τα τουρκικά: Στέλλα Βρετού
Επιμέλεια: Διδώ Κομεζάτου
Τυπογραφική διόρθωση: Αρετή Μπουκάλια

© 1982, Orhan Pamuk
© 2012, για την ελληνική γλώσσα
Εκδόσεις Ωκεανίδα ΑΕ
Δερβενίων 38, 106 81 Αθήνα, τηλ. 210.38.06.137
e-mail: oceanida@internet.gr
www.oceanida.gr

Ηλεκτρονική στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: Εκδόσεις «Ωκεανίδα»
Εκτύπωση: Μ. Σπύρου & Σία ΑΕ
Βιβλιοδεσία: Βιβλιοδομή ΑΕ

ISBN 978-960-410-654-7

ΩΚΕΑΝΙΔΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρωί

«Και το μανίκι του νυχτικού μου, κι η πλάτη μου... Κι η τάξη όλη... Και τα σεντόνια... Οχ, οχ, οχ, και το κρεβάτι μούσκεμα είναι! Ναι, όλα είναι μούσκεμα, κι εγώ είμαι ξύπνιος, ξύπνησα!» μουρμούρισε ο Τζεβντέτ μπέη. Όλα ήταν μούσκεμα όπως στο όνειρο που έβλεπε λίγο πριν. Άλλαξε θέση ενοχλημένος, θυμήθηκε το όνειρο και τρόμαξε. Ονειρεύτηκε ότι καθόταν απέναντι από το δάσκαλό του, στο δημοτικό σχολείο, στην Κούλα. Σήκωσε το κεφάλι του από το υγρό μαξιλάρι, ανασηκώθηκε. Ήναι, καθόμασταν απέναντι από το δάσκαλο. Το νερό στο σχολείο είχε φτάσει μέχρι το γόνατο. Και γιατί είχε πλημμυρίσει το σχολείο; Επειδή έτρεχε το ταβάνι. Τα νερά έτρεχαν από το ταβάνι, έπεφταν στο μέτωπό μου, στο στήθος μου, γέμιζαν την τάξη. Ο δάσκαλος έδειχνε εμένα με τη βέργα του μπροστά σε όλη την τάξη κι έλεγε: “Για όλα φταίει ο Τζεβντέτ”. Ανατρίχιασε όταν ζωντάνεψαν μπροστά στα μάτια του οι συμμαθητές του να τον κοιτάζουν περιφρονητικά, να τον κατηγορούν με το βλέμμα τους, ο αδερφός του, δυο χρόνια μεγαλύτερός του, να τον κοιτάζει πιο περιφρονητικά απ’ όλους, ο δάσκαλός του να τον δείχνει με τη βέργα του. Όμως ο δάσκαλος, που δεν δίσταζε να περάσει από το φάλαγγα όλη την τάξη και που μ’ ένα φύσσο άφηνε λιπόθυμα τα παιδιά, δεν τιμωρούσε τον Τζεβντέτ, αν και έφταιγε αυτός που τα νερά έτρεχαν από το ταβάνι. ‘Ήμουν διαφορετικός από τους άλλους, ήμουν μόνος, με περιφρονούσαν’, σκέφτηκε ο Τζεβντέτ μπέη. ‘Όμως κανείς δεν τολ-

μούσε να με πειράξει, κι ας είχε πλημμυρίσει εξαιτίας μου το σχολείο!» Το τρομακτικό όνειρο σε μια στιγμή έγινε χαρούμενη κι ευχάριστη ανάμνηση: «Ήμουν διαφορετικός, ήμουν μόνος, αλλά δεν μου έβαζαν τιμωρίες». Καθώς σηκωνόταν από το κρεβάτι του, θυμήθηκε ότι μια φορά ανέβηκε στη στέγη του σχολείου κι έσπασε τα κεραμίδια. «Έσπασα τα κεραμίδια. Κι ήμουν πόσο; Επτά χρονών. Τώρα είμαι τριάντα επτά, είμαι αρραβωνιασμένος, ετοιμάζομαι να παντρευτώ». Αναστατώθηκε όταν θυμήθηκε την αρραβωνιαστικιά του. «Ναι, ετοιμάζομαι να παντρευτώ, κι έπειτα θα... Χασομερώ όμως! Έχω αργήσει». Για να καταλάβει τι ώρα είναι, έτρεξε στο παράθυρο, παραμέρισε τις κουρτίνες και κοίταξε έξω. Το φως ήταν παράξενο, είχε ομίχλη. Κατάλαβε ότι ο ήλιος είχε ανατείλει. Θύμωσε με τον εαυτό του γι' αυτή του την κακή συνήθεια και κοίταξε το ρολόι του: δώδεκα και μισή, με την αλά τούρκα ώρα. «Ποπό, θα καθυστερήσω!» είπε κι έτρεξε στον απόπατο.

Όταν πλύθηκε, ένιωσε ακόμη πιο χαρούμενος. Την ώρα που ξυριζόταν, σκέφτηκε το όνειρό του. Έπειτα θυμήθηκε ότι θα πήγαινε στο κονάκι του Σουκρού πασά και φόρεσε παντελόνι και σακάκι –καινούργια και πεντακάθαρα–, πουκάμισο κολλαριστό και σκληρό σαν χαρτόνι, και μια γραβάτα που του φαινόταν πολύ κομψή. Τελευταίο έβαλε το φέσι του, αυτό που είχε φτιάξει στα μέτρα του, πριν από τον αρραβώνα, κοιτάχτηκε στον καθρέφτη πάνω από το μικρό τραπέζι και παρ' όλο που αποφάσισε ότι η εμφάνισή του ήταν αυτή που επιθυμούσε, ένιωσε ελαφρά μελαγχολία. Πρέπει να υπήρχε κάτι γελοίο στα κομψά του ρούχα, στην αγωνία του επειδή θα πήγαινε στο κονάκι της αρραβωνιαστικιάς του. Έτσι λίγο μελαγχολικός, άνοιξε τις κουρτίνες. Η ομίχλη είχε σκεπάσει τους μιναρέδες του τζαμιού Σεχζαντέμπασι, αλλά δεν έκρυβε το θόλο του. Η κρεβατίνα στο διπλανό κήπο ήταν πιο πράσινη από ποτέ. «Θα κάνει ζέστη σήμερα», σκέφτηκε! Μια γάτα κάτω από την κρεβατίνα, έγλειφε αργά αργά τη γούνα της. Κάτι θυμήθηκε ο Τζεβντέτ μπέη κι έσκυψε από το παράθυρο να δει: η άμαξα ήταν εκεί, μπροστά στο σπίτι του. Τα άλογα κουνούσαν τις ουρές τους, ο αμαξάς

στεκόταν μπροστά στην πόρτα και κάπνιζε καθώς τον περιέμενε. Ο Τζεβντέτ μπέη έβαλε στις τσέπες του τα τσιγάρα του, τον αναπτήρα του, το πορτοφόλι του, το ρολόι του που του έριξε άλλη μια ματιά και βγήκε από το δωμάτιο.

Κατέβηκε με θόρυβο, όπως πάντα, τις σκάλες. Η κυρία Ζελιχά όταν άκουσε το θόρυβο, βγήκε, όπως πάντα, στο κατώφλι και τον καλημέρισε χαμογελαστή, του είπε ότι το πρωινό του ήταν έτοιμο.

Ο Τζεβντέτ μπέη έκανε μια γκριμάτσα, «Βιάζομαι, Ζελιχά χανούμ, πρέπει να φύγω αμέσως!» της είπε.

«Δεν είναι σωστό να φύγετε έτσι, χωρίς να φάτε τίποτε», απάντησε η ηλικιωμένη κυρία, και βλέποντας ότι ο Τζεβντέτ μπέη ήταν αποφασισμένος να φύγει, έτρεξε στην κουζίνα.

Ο Τζεβντέτ μπέη την κοίταξε με δυσαρέσκεια να φεύγει, αλλά δεν βγήκε. Αναρωτήθηκε πώς θα κατάφερνε να γλιτώσει από την κυρία Ζελιχά μετά το γάμο του. Τη γυναίκα αυτή, που ήταν μακρινή συγγενής του, την είχε σαν μάνα. Όταν εννιά χρόνια πριν είχε αγοράσει το σπίτι του, αποφάσισε να την πάρει κοντά του, αν και στο Χασεκί, όπου ζούσε μέχρι τότε, είχε πιο στενούς συγγενείς, επειδή σκέφτηκε ότι η κυρία Ζελιχά θ' ανακατευόταν πολύ λιγότερο από τους άλλους στη ζωή του. Η φτωχή κι έρημη γυναίκα φρόντιζε, τακτοποιούσε το σπίτι, μαγείρευε, κι ως αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες της έμενε στον πρώτο όροφο του μικρού ξύλινου σπιτιού με τα τέσσερα δωμάτια. Ο Τζεβντέτ μπέη, από εκεί που στεκόταν, κοίταξε τον όροφο στον οποίο είχε εγκατασταθεί με άνεση η γυναίκα κι αναρωτήθηκε: «Πώς θα την πείσω να μ' αφήσει;» Μετά το γάμο του δεν θα μπορούσε να την πάρει μαζί του, επειδή στην έγγαμη ζωή του, έτσι όπως τη φανταζόταν, μια γυναίκα σαν την κυρία Ζελιχά δεν είχε θέση. Οι σχέσεις του με τους ανθρώπους που θα φρόντιζαν το σπίτι του, καταλάβαινε ότι έπρεπε να είναι σχέσεις υπηρέτη-αφεντικού, κι αισθανόταν ότι η σχέση μάνας-γιου που είχε μαζί της δεν θ' άρμοζε καθόλου σ' αυτή τη ζωή. Φαίνεται πως η κυρία Ζελιχά είχε καταλάβει ποια ήταν τα σχέδιά του, επειδή τον τελευταίο καιρό, έχοντας μάθει ότι ο Τζεβντέτ μπέη

θα παντρευόταν και θα μετακόμιζε στην απέναντι ακτή του Κεράτιου, κι ότι το σπίτι θα πουλιόταν, είχε γίνει ακόμη πιο σχολαστική στη δουλειά της, ακόμη πιο πρόθυμη. Η γυναίκα βγήκε τρέχοντας από την κουζίνα, μ' ένα πιάτο στο χέρι.

«Να σου φτιάξω έναν καφέ, αγόρι μου. Τώρα, αμέσως...»

«Δεν έχω καιρό, δεν έχω καθόλου καιρό!» είπε ο Τζεβντέτ μπέη. Από το πιάτο πήρε χαμογελώντας, χαρούμενος όσο κι η μέρα που μόλις άρχιζε, το ψωμί με βύσσινο γλυκό. Ευχαρίστησε τη γυναίκα, της χαμογέλασε άλλη μια φορά. Βγαίνοντας από την πόρτα κατάλαβε ότι δεν της είχε χαμογελάσει με αγάπη αλλά με συμπόνια, επειδή θ' αναγκαζόταν να τη διώξει, κι ενοχλήθηκε. Γύρισε και για να πει κάτι, της είπε: «Το βράδυ ίσως αργήσω», δεν ξαλάφρωσε όμως τη συνείδησή του από τις τύψεις.

Καθώς πήγαινε προς την άμαξα, θυμήθηκε το όνειρό του: «Είμαι διαφορετικός, ναι, είμαι, αλλά κανείς δεν με τιμωρεί!» Ηρέμησε λίγο. Είδε όμως τον αμαξά κι έχασε για μια στιγμή το κέφι του. Επειδή ο αμαξάς, όπως όλοι οι αμαξάδες, που ξέρανε καλά την ιδιωτική ζωή των πελατών τους, τον κοίταζε και με το βλέμμα του τού έλεγε: «Αχ, εσύ, εσύ! Ξέρω πολύ καλά πού πηγαίνεις όλη μέρα, τι κάνεις, τι σκέφτεσαι!» Ο Τζεβντέτ μπέη χαμογέλασε και σ' αυτόν χαρούμενα, τον ρώτησε αν ήταν καλά, του είπε ότι θα πήγαινε στο μαγαζί στο Σίρκετζι, ανέβηκε στην άμαξα, κάθισε και δάγκωσε τη φέτα του ψωμιού με το βύσσινο.

Η άμαξα, που σ' αυτή τη γειτονιά φάνταζε ακόμη πιο εντυπωσιακή απ' ό,τι ήταν, ξεκίνησε. Περνούσε ανάμεσα από τα ξύλινα σπίτια του Βεφά, κουνιόταν πότε απ' τη μια και πότε απ' την άλλη. Ο Τζεβντέτ μπέη την είχε νοικιάσει για τρεις μήνες, επειδή ήταν σίγουρος ότι αυτό τον καιρό, με τις τελετές των αρραβώνων και του γάμου, θα του ήταν χρήσιμη. Δυο μήνες πριν, αμέσως μόλις έμαθε ότι ο Σουκρού πασά δέχτηκε να του δώσει την κόρη του, είχε πάει στους στάβλους στο Φερίκιοϊ, όπου νοίκιαζαν φιγουράτες άμαξες σαν αυτή, και μετά από γερό παζάρεμα με τον αμαξά είχε συμφωνήσει να τη νοικιάσει για τρεις μήνες. Δεν ήθελε να πάει στο σπίτι της κόρης του πασά, που θα γινόταν γυναίκα του, με μια κοινή, νοικιασμένη με την ώρα άμα-

ξα, κι ούτε τον συνέφερε ν' αγοράσει μια, που μαζί με τα έξοδα του αμαξά και του στάβλου θα του στοίχιζε πανάκριβα. Καθώς δάγκωνε το ψωμί του, που πολύ του άρεσε, σκέφτηκε: «Θα είναι ανοησία να κρατήσω την άμαξα περισσότερο από τρεις μήνες! Στοίχιζει πολλά η ενοικίαση! Αντί να πληρώνω τόσο πολλά, καλύτερα ν' αγοράσω μία... Για να την αγοράσω όμως, πρέπει να διαθέσω μερικά από τα λεφτά που μου χρειάζονται στο μαγαζί. Τι να κάνω; Μου στοιχίζει πολλά αυτός ο γάμος, αλλά μου είναι απαραίτητος...» Ο νους του πήγε στο γάμο του, στην καινούργια του ζωή, για την οποία έκανε τόσα όνειρα, στο σπίτι που θ' αγόραζε, στην αρραβωνιαστικιά του που είχε δει δυο φορές μόνο, και χάρηκε. Σκέφτηκε αυτούς που περιφρονούσαν όσους αγόραζαν τέτοιες φιγουράτες, πλούσιες άμαξες, αλλά ήταν τόσο χαρούμενος που δεν έδωσε σημασία. Έφαγε άλλη μια μπουκιά ψωμί με βύσσινο. «Αν ήταν να δίνω σημασία σ' αυτά τα πράγματα, δεν θα γινόμουν έμπορος! Επειδή τα φοβούνται αυτά κι επειδή δεν είναι εξοικειωμένοι με το εμπόριο, γι' αυτό δεν τολμά κανείς μουσουλμάνος να γίνει έμπορος... Εγώ δεν τους δίνω σημασία! Όμως, τι θα κάνω αν η κυρία Νιγκιάν θέλει να έχει δική της άμαξα;» Στη σκέψη της αρραβωνιαστικιάς του και της μελλοντικής του ζωής, ένωσε πάλι ευδιάθετος. Του άρεσε να σκέφτεται την κοπέλα, που είχε δει δυο φορές, ως κυρία Νιγκιάν. Η άμαξα κατέβαινε αργά την κατηφόρα, κουνιόταν πότε δεξιά και πότε αριστερά, και μαζί της κουνιόταν κι αυτός. «Οχ, μωρέ, αν το επιτρέψουν τα οικονομικά του μαγαζιού και της εταιρείας, ίσως αγοράσω και μια άμαξα!» μουρμούρισε, κι έβαλε στο στόμα του την τελευταία μπουκιά ψωμί. Έπειτα κοίταζε τα δάχτυλά του λυπημένα, όπως κοιτάζει ένα παιδί τα άδεια χέρια του όταν τελειώσει το φαγητό του: «Μου φαίνεται πως γι' αυτόν το γάμο θα ξοδέψω ό,τι έχω και δεν έχω», σκέφτηκε και μελαγχόλησε.

Η άμαξα κατέβηκε την κατηφόρα του Μπαμπαλί, έστριψε στα στενά. Η ομίχλη διαλυόταν και τη θέση της παράξενης μουντάδας έπαιρνε, όπως πάντα, το λαμπερό φως. Ο Τζεβντέτ μπέη ένωσε να ζεσταίνεται πολύ μες στην άμαξα, που από τώρα την

έψηνε ο καλοκαιρινός ήλιος. 'Θα κάνει πολλή ζέστη! Τι έχω να κάνω σήμερα; Πρέπει να τελειώσω γρήγορα τις δουλειές μου στο μαγαζί! 'Ισως πάω να δω τον αδελφό μου!' Η σκέψη του άρρωστου αδελφού του σε μια πανσιόν στο Μπέγιογλου τον στενοχώρησε. 'Έχουμε προγραμματίσει να φάμε μαζί με τον Φουάτ μπέη... Μόλις ήρθε από τη Θεσσαλονίκη... Το απόγευμα θα πάω στο Νισάντας, στο κονάκι του Σουκρού πασά! Ταράχτηκε με την ελπίδα ότι θα έβλεπε για τρίτη φορά την αρραβωνιαστικιά του. 'Έπειτα θα πάω να δω το σπίτι που μου βρήκε ο μεσίτης'. Είχε αποφασίσει ν' αγοράσει σπίτι στο Νισάντας ή στο Σισλί όπου είχε σκοπό να μείνει μετά το γάμο του. 'Μετά θα γυρίσω στο μαγαζί. Δυστυχώς, σήμερα δεν θα είμαι εκεί για πολλή ώρα... Τι μέρα είναι σήμερα; Δευτέρα!' Μέτρησε με τα δάχτυλά του. Τρεις μέρες πριν, στην προσευχή της Παρασκευής, είχαν ρίξει βόμβα στον ανδρωνίτη του τζαμιού. Εκείνος είχε αρραβωνιαστεί δυο Παρασκευές πριν από το περιστατικό, 'Άρα αρραβωνιάστηκα δεκαεπτά μέρες πριν!' Η άμαξα σταμάτησε μπροστά στο μαγαζί.

Οι λογαριασμοί, που στο αγουροξύπνημά του κι όση ώρα κοινοίταν η άμαξα σιγόκαιγαν σαν φλογίτσες στο μυαλό του, μόλις είδε το μαγαζί του έγιναν φωτιά, φούντωσαν: 'Δεν γράψαμε ακόμη την επιστολή με τις παραγγελίες για τα χρώματα. Σε ποιον μπορώ να πουλήσω τις λάμπες που μου βγήκαν χαλασμένες; Αν ο Εσκινάζι δεν μου πληρώσει και σήμερα το χρέος του, θα του πω...' Τη στιγμή που περνούσε το σκαλοπάτι του μαγαζιού του προσευχήθηκε: 'Μπίσιμλαχιραχμανιραχιμ – Στο όνομα του οικτίρμονος και ελεήμονος Θεού! Θα ζητήσω διακόσιες λίρες παραπάνω από τον Εσκινάζι, κι αν δεχτεί να μου τις δώσει, θα του δώσω παράταση ένα μήνα...' Χαιρέτησε ψυχρά, με μια κίνηση του κεφαλιού, ένα τσιράκι του. Χαμογέλασε στο άλλο, που το αγαπούσε επειδή ήταν εργατικό και δεν ήταν άπληστο. 'Έπειτα στράφηκε στο χασομέρη που είχε χαιρετήσει ψυχρά και του είπε. «Πήγαινε, παιδί μου, να τους πεις να μου φέρουν τον καφέ μου και πάρε μου και μια τυρόπιτα».

'Όπως κάθε πρωί, πήγε και κάθισε στο γραφείο, στο βάθος

του μαγαζιού με βήμα γρήγορο κι αποφασιστικό. Κοίταξε δεξιά κι αριστερά, σαν να ήθελε να βρει κάτι να ξεσπάσει πάνω του. 'Έπειτα, είδε ότι η εφημερίδα *Moniteur d'Orient* ήταν όπως κάθε πρωί πάνω στο γραφείο του κι ησύχασε. Από συνήθεια, όπως κάθε πρωί, η ματιά του πρώτα έπεσε στην ημερομηνία: 24 Ιουλίου 1905 / 11 Ιουλίου 1321, Δευτέρα. Διάβασε όλα τα άρθρα για τον Ρωσοϊαπωνικό πόλεμο, αλλά τον άφησαν ολότελα αδιάφορο. Αμέσως γύρισε σελίδα και άρχισε να διαβάζει τις ειδήσεις για το χρηματιστήριο. Βρήκε μια-δυο αγγελίες που τράβηξαν αμέσως το ενδιαφέρον του: Χμ! Ο έμπορος σιδηρικών Δημήτρης πουλούσε την αποθήκη του· πρέπει να ήταν σε δύσκολη θέση. Ο Παναγιώτης, που πουλούσε κι αυτός ηλεκτρολογικό υλικό και είδη κιγκαλερίας, όπως ο ίδιος, ενημέρωνε τους πελάτες του για τα καινούργια προϊόντα του. Ο Τζεβντέτ μπέη αποφάσισε να βάλει κι αυτός μια αγγελία, αλλά άλλαξε γνώμη. 'Όταν διάβασε για μια θεατρική ομάδα που ανέβαζε μια καινούργια παράσταση στο *Οντεόν*, θυμήθηκε τον αδελφό του. Ανατρίχιασε. Ο αδελφός του, που ήταν βαριά άρρωστος, είχε μια ερωμένη, Αρμένισσα, ηθοποιό του θεάτρου. Ο Τζεβντέτ μπέη για να ξεχάσει τον αδελφό του, έφαγε την τυρόπιτα, που του είχαν φέρει στο μεταξύ, ήπια τον καφέ του κι άρχισε να διαβάζει πολύ αργά ένα άρθρο. 'Όπως κάθε φορά όταν διάβαζε αυτή την εφημερίδα, στενοχωρήθηκε που τόσο πολλές γαλλικές λέξεις του ήταν άγνωστες. 'Έπειτα, όπως κάθε φορά που διάβαζε γαλλικά, θυμήθηκε πόσο πολύ προσπάθησε να μάθει αυτή τη γλώσσα, τα λεφτά που ξόδεψε για τα ιδιαίτερα μαθήματα, την οικογένεια για την οποία διάβαζε, την επιθυμία του για ένα σπίτι και μια ωραία οικογένεια σαν αυτή του βιβλίου, που η καθημερινότητά της περιγραφόταν με τόσο απλά λόγια. Του άρεσε πολύ να τα θυμάται όλα αυτά με το θολωμένο από το πρώτο τσιγάρο της μέρας μυαλό του, να φαντάζεται ότι θα έστηνε μια ζωή που η καθημερινότητά της θα έμοιαζε ιδιαίτερα με αυτήν της γαλλικής οικογένειας. Στη μέση του άρθρου αποφάσισε ότι έχανε το χρόνο του κι άφησε σε μια άκρη τη *Moniteur d'Orient*. Την αγόραζε επειδή την αγόραζαν όλοι οι έμποροι, επειδή καθρέφτι-

ζε την εμπορική ζωή του τόπου, επειδή τον βοηθούσε να βελτιώσει τα γαλλικά του. Είχε τελειώσει την τυρόπιτά του, είχε καπνίσει το τσιγάρο κι είχε πιει τον καφέ του, είχε αφιερώσει λίγο χρόνο στην εφημερίδα του. Τώρα ήταν έτοιμος, ένιωθε ότι είχε την ένταση που του ήταν απαραίτητη για τη δουλειά του, ότι ήταν αρκετά δυνατός ώστε ν' αφοσιωθεί στις δουλειές του. Οι λογαριασμοί στο μυαλό του δεν ήταν ούτε οι αδύναμες φλογίτσες που σιγόκαιγαν τις πρώτες στιγμές του πρωινού ούτε η φωτιά που είχε φουντώσει πριν από λίγο. Ήταν όπως πρέπει να είναι στο μυαλό του εμπόρου οι λογαριασμοί και τα προβλήματα· σαν φωτιά που καίει ήρεμη, αλλά δυνατή κι ελεγχόμενη. 'Μάλιστα, και τώρα πρώτη μας δουλειά είναι να κοιτάξουμε με τον Σαντίκ άλλη μια φορά τους λογαριασμούς!'

Ο Σαντίκ ήταν ο νεαρός λογιστής της επιχείρησης. Ήταν νέος, δέκα χρόνια νεότερος από τον Τζεβντέτ μπέη, αλλά έδειχνε από τώρα όσο κι εκείνος. Ανέβηκαν στο δώμα του μαγαζιού, συζήτησαν. Έμαθε για τη μικρή διαφορά ανάμεσα στα λεφτά που θα εισέπρατταν μέχρι την Πέμπτη και τα έξοδά τους, κι αποφάσισε να πάει στον Εσκινάζι και να ζητήσει το λεφτά που του είχε δανείσει.

Έπειτα κατέβηκε κάτω, στους πωλητές του. Μίλησε για λίγη ώρα με το μεσήλικα Αρβανίτη που θεωρούσε αρχιπωλητή του. Του έδειξε τον πάγκο με τα κουτιά τα χρώματα, τις λάμπες, τα διάφορα ψιλοπράγματα, του είπε ότι οι πελάτες θα ήθελαν να βλέπουν έναν πάγκο δίχως πράγματα, συγυρισμένο. Όμως ο Αρβανίτης δεν καταλάβαινε, προσπαθούσε ν' αποδείξει στον Τζεβντέτ μπέη ότι έτσι όπως ήταν στρωμένος ήταν πιο εντυπωσιακός. Τότε εκείνος πήγε πίσω από τον πάγκο, τους κοίταξε όλους με βλέμμα επικριτικό κι άρχισε να συμμαζεύει· για παραδειγματισμό, εξυπηρέτησε κι έναν πελάτη. Όταν είδε ότι αυτή η επίδειξη της μετριοφροσύνης του έκανε τους εργαζόμενους στο μαγαζί του να τον ντρέπονται και να τον σέβονται, γύρισε πίσω στο γραφείο του.

Κάθισε στην καρέκλα του, απ' όπου έβλεπε ολόκληρο το γραφείο κι άρχισε να γράφει την επιστολή με τις παραγγελίες για

τα χρώματα. Έγραφε γρήγορα από συνήθεια κι όταν έφτασε στη μέση της επιστολής του σκέφτηκε ότι το σωστό γι' αυτές τις δουλειές θα ήταν να προσλάβει ένα γραφιά. Βέβαια, ο γραφιάς θα σήμαινε και καινούργια έξοδα. 'Όταν μάλιστα έχω τόσα έξοδα για το γάμο μου!' σκέφτηκε. Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκε ο αποθηκάριός του, που δούλευε στην αποθήκη του διακόσια βήματα παρακάτω, και του είπε ότι οι χαμάληδες δεν μπορούσαν να βάλουν μέσα τα μεγάλα κασόνια με τις λάμπες, ότι φοβόνταν μην κάνουν καμιά ζημιά. Ο Τζεβντέτ μπέη σηκώθηκε ενοχλημένος. Περπάτησε πέρα-δώθε, ώσπου υπέδειξε στον αποθηκάριό του ν' ανοιχτούν ένα ένα τα κασόνια και ν' αδειάσουν. Τόσο ανόητο, αφού τις λάμπες θα τις φόρτωναν στο τρένο και θα τις έστελναν στην Ανατολία· δεν υπήρχε όμως άλλος τρόπος! Ο Τζεβντέτ μπέη είπε στον αποθηκάριό του να φύγει, έπειτα τελείωσε την επιστολή του, δυσανασχέτησε με τη σκέψη ότι δεν είχε ούτε αρκετό χρόνο ούτε χρήματα. Αναρωτήθηκε σε ποιον θα μπορούσε να πουλήσει τις λάμπες που θα έβγαιναν χαλασμένες. Σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να ρωτήσει το φίλο του, τον έμπορο Φουάτ· εκτιμούσε πολύ το μυαλό του και μπορούσε να βασίζεται στη φιλία του. Έπειτα κοίταξε ανήσυχος το ρολόι του, είδε ότι πλησίαζε δύο και μισή. Βγήκε από το μαγαζί για να πάει στον Εσκινάζι.

2

Μουσουλμάνος κι έμπορος

Μόλις βγήκε από το μαγαζί, συνειδητοποίησε ότι είχε ξεπεράσει τα πρώτα προβλήματα της μέρας χωρίς να χρειαστεί να κοπιάσει ιδιαίτερα, ότι όλα του πήγαιναν όπως πάντα καλά και χάρηκε. Ο αμαξάς του κουβέντιαζε κάτω από ένα δέντρο λίγο παρακάτω μ' έναν άλλο αμαξά. Φροντίζοντας να μην τον δει, περπάτησε προς το Σουλτανχαμάμ. Το μαγαζί του Εσκινάζι ήταν εξακόσια βήματα παραπέρα. Άρχισε να σκέφτεται τι θα του έλεγε, το κάτι παραπάνω που θα του ζητούσε σε περίπτωση που αυτός ανέβαλλε να πληρώσει το χρέος του, πώς θα του το ζητούσε. Από τη μια σχεδίαζε όλα αυτά κι από την άλλη χαιρετούσε τους άλλους εμπόρους της περιοχής Σίρκετζι, τα γνώριμα πρόσωπα. Οι άλλοι έμποροι όταν τον έβλεπαν του χαμογελούσαν και του έριχναν ματιές που φανέρωναν το ενδιαφέρον και την έκπληξή τους για το μουσουλμάνο που είχε μπει ανάμεσά τους. 'Γιά να δούμε', έλεγαν οι ματιές τους, 'θα καταφέρει ο έμπορος με το φέσι να μείνει ανάμεσά μας; Μας αρέσει το θάρρος σου κι η αποφασιστικότητά σου, Τζεβντέτ μπέη!' 'Ξέρω πολύ καλά τι σκέφτεστε για μένα, ότι ξέρετε τι άνθρωπος είμαι!' έλεγαν οι ματιές του Τζεβντέτ μπέη καθώς τους χαιρετούσε. Μερικά βήματα πριν από το μαγαζί του Εσκινάζι, ένας από τους εμπόρους, που στην πλειονότητά τους ήταν Εβραίοι και Ρωμιοί, του φώναξε μέσα από το μαγαζί του:

«Ποπό, Ισικτί Τζεβντέτ μπέη, πολύ κομψός είστε σήμερα!»

Κι ο Τζεβντέτ μπέη για να τους αποδείξει ότι καταλάβαινε

από αστεία κι ότι του άρεσαν τα χωρατά, απάντησε: «Έτσι είμαι εγώ, πάντοτε κομψός!» Αμέσως μετά θυμήθηκε ότι εκείνη τη μέρα είχε έναν ιδιαίτερο λόγο να είναι κομψός και κοκκίνισε.

Μόλις μπήκε στο μαγαζί του Εσκινάζι με τα οικοδομικά υλικά κι έπιπλα, ήταν τέτοια η ακαταστασία, τόσο χαλαρή η ατμόσφαιρα και τόσο κεφάτα τα τσιράκια, που αμέσως κατάλαβε ότι το αφεντικό δεν ήταν στο μαγαζί κι εκνευρίστηκε. Ένα από τα τσιράκια του είπε ότι εξαιτίας της ομίχλης το καράβι από τα Πριγκιπόννησα είχε καθυστέρηση. Ο μπέης θυμήθηκε ότι ο Εσκινάζι ξεκαλοκαίριαζε στην Πρίγκιπο. Μελαγχόλησε. Ένωθε πολύ μόνος μεταξύ Εβραίων, Ρωμιών κι Αρμένιων εμπόρων.

Αποφάσισε να μη γυρίσει στο μαγαζί του από τον ίδιο δρόμο· ήταν βέβαιος ότι η πολυκοσμία κι η κίνηση της κεντρικής λεωφόρου θα του άλλαζαν τη διάθεση. 'Στενοχωρήθηκα επειδή είμαι μοναδικός ανάμεσά τους', σκεφτόταν καθώς περπατούσε. 'Πόσοι είναι όπως εγώ, πλούσιοι έμποροι αλλά μουσουλμάνοι; Σε όλη την περιοχή του Σίρκετζι και στο Μαχμούτπασα υπάρχουν ένα το εμπορικό των Θεσσαλονικιών, στο στενό, με τα έτοιμα ρούχα, άλλο ένα το καινούργιο μαγαζί του Φουάτ μπέη κι ένα τρίτο το φαρμακείο του Ετχέμ Περτέβ. Απ' αυτούς ο πιο πλούσιος είμαι εγώ. Κι ο πιο μόνος'. Είχε ιδρώσει από τη ζέστη κι από τα βαριά ρούχα που φορούσε. Θυμήθηκε το όνειρό του: 'Έτσι ήμουν και στο όνειρό μου. Όλοι οι άλλοι αντάμα κι εγώ μόνος'. Από το μέτωπό του έτρεχε ιδρώτας. Έψαξε τις τσέπες του, κατάλαβε ότι το πρωί είχε ξεχάσει να πάρει το μαντίλι του. 'Όλα αυτά θα τα φροντίζει η κυρά μετά το γάμο!' σκέφτηκε, αλλά για μια στιγμή δεν τον παρηγόρησε ούτε η σκέψη του γάμου του ούτε κι η προοπτική της ζωής που σχεδίαζε. 'Δούλεψα πολύ σκληρά. Δούλεψα πολύ σκληρά με μοναδικό στόχο το μαγαζί μου και την ανάπτυξη της επιχείρησής μου· δεν σκεφτόμουν τίποτε άλλο!' Χάρηκε μόλις είδε το μαγαζί που πουλούσε σιρόπια στη γωνία. 'Αλλά στο τέλος κέρδισα...' Ζήτησε κι ήπιε ένα ποτήρι βουσινάδα. Ένωσε λίγο καλύτερα κι αποφάσισε ότι αιτία της στενοχωρίας του ήταν η φοβερή καλοκαιρινή ζέστη. Έπειτα άκουσε κάποιον να τον φωνάζει.

«Έι, Τζεβντέτ, πώς είσαι;»

Ήταν ο γιατρός Ταρίκ, ο φίλος του αδελφού του από τη Στρατιωτική Ιατρική Σχολή. Όπως όλοι οι φίλοι του αδελφού του, στην αρχή όταν τον είδε χάρηκε, επειδή έμοιαζε πολύ με τον Νουσερέτ, μετά όταν κατάλαβε ότι δεν ήταν αυτός που νόμιζε, έσμιξε τα φρύδια του. Ρώτησε τον Τζεβντέτ πώς ήταν ο αδελφός του, αν ήταν ακόμη άρρωστος. Ρώτησε κι ορισμένα άλλα πράγματα για τον αδελφό του, κι αφού έμαθε όσα τον ενδιέφεραν χωρίς να προσπαθεί να κρύψει το απαξιωτικό χαμόγελό του, του είπε: «Κι εσύ, τι κάνεις; Εμπόριο και πάλι εμπόριο, ε...» Τον χαιρέτησε άκεφα και χάρηκε στην πολυκοσμία του Σίρκετζι.

‘Εμπόριο κάνω, ναι, εμπόριο!’ Περπατούσε προς το κατάστημά του. ‘Δηλαδή, τι να ’κανα; Αφού δεν μπορούσα να γίνω στρατιωτικός γιατρός όπως εκείνος...’ Θυμήθηκε τα παιδικά κι εφηβικά του χρόνια. Ο πατέρας του ήταν ένας χαμηλόβαθμος υπάλληλος στην Κούλα. Δημοτικό είχε πάει στην Κούλα, σ’ αυτό που είδε στον ύπνο του. Έπειτα ο πατέρας του πήρε προαγωγή και μετακόμισαν στο Άκχισαρ, μια πλούσια κωμόπολη, αφού από εκεί περνούσε το τρένο. Εκεί έβγαλε το γυμνάσιο. Τα καλοκαίρια τριγύριζε μόνος του στα αμπέλια όπου καλλιεργούσαν σταφίδα, στους μπαχτσέδες με τις συκιές. Οι δάσκαλοί τους έλεγαν ότι κι ο Τζεβντέτ κι ο μεγαλύτερος αδελφός του ο Νουσερέτ ήταν πολύ έξυπνα παιδιά. Ο πατέρας τους έλεγε ότι την έξυπνάδα την είχαν κληρονομήσει από τη μητέρα τους. Αργότερα, η πολύ έξυπνη αυτή μητέρα, την οποία αγαπούσε πολύ ο πατέρας τους, αρρώστησε. Ο πατέρας τους ζήτησε να τον μεταθέσουν στην Ιστανμπούλ για να πάει τη γυναίκα του στο νοσοκομείο, κι όταν δεν του έκαναν τη χάρη, παραιτήθηκε, ήρθε στην Ιστανμπούλ, έβαλε τη μάνα στο νοσοκομείο κι άνοιξε στο Χασεκί ένα ξυλάδικο. Ένα χρόνο μετά ο Νουσερέτ μπήκε στη Στρατιωτική Ιατρική Σχολή, κι έξι μήνες μετά, ο Τζεβντέτ, όταν ξαφνικά δεν πέθανε η μητέρα τους όπως περίμεναν αλλά ο πατέρας τους, ανέλαβε το ξυλάδικο και τη φροντίδα της μάνας τους. Μέχρι να γίνει είκοσι χρόνων και να μεταφέρει την απο-

θήκη του στο Άκσαραϊ, πουλούσε ξυλεία στο Χασεκί. Στα είκοσι πέντε του άνοιξε ένα μικρό κατάστημα με είδη κιγκαλερίας στο Άκσαραϊ, και μερικά χρόνια αργότερα μετακόμισε το μαγαζί του στο Σίρκετζι. Την ίδια χρονιά πέθανε η μητέρα τους κι ο Νουσερέτ έφυγε για το Παρίσι αφήνοντας το μερτικό του στον αδελφό του, και την επόμενη χρονιά ο Τζεβντέτ αγόρασε το σπίτι στο Βεφά, κόβοντας έτσι κάθε σχέση με τους συγγενείς του στο Χασεκί. ‘Φυσικά, δεν μπορούσα να γίνω γιατρός όπως εκείνος’, σκέφτηκε πάλι. ‘Για μένα ανοιχτός ήταν μόνο ο δρόμος του εμπορίου, κι αυτόν αποφάσισα να περπατήσω. Τόλμησα αυτό που δεν τολμάει κανείς. Λίγο δειλός να ήμουν, θα πουλούσα ακόμη ξύλα στο μικρό μου μαγαζί στο Χασεκί!’ Στενοχωρήθηκε όταν θυμήθηκε το Χασεκί, τους συγγενείς του εκεί, τους λίγους φίλους του, τη ζωή του στη γειτονιά. ‘Απομακρύνθηκα απ’ όλους. Όμως αν τους είχα δίπλα μου, δεν θα μπορούσα να συνεχίσω το εμπόριο’. Από μακριά είδε το μαγαζί του. Η άμαξά του ήταν κάτω από το δέντρο. ‘Το μαγαζί μου!’ είπε σιγανά. Σκεφτόταν ότι η μεγαλύτερη επιτυχία του δεν ήταν το πέρασμά του από το εμπόριο ξυλείας σ’ ετούτο δω το μαγαζί, αλλά το ξάνοιγμά του, πέντε χρόνια πριν, στη δουλειά με τις λάμπες φωτισμού. Από τότε που ανέλαβε αυτός να προμηθεύει λάμπες φωτισμού το Δήμο και την εταιρεία Σιρκέτ-ι Χαγριγιέ, για τους άλλους εμπόρους είχε γίνει «ο Ισικτσι (Λαμπάς) Τζεβντέτ μπέη». Στην ανάμνηση της επιτυχίας του, χάρηκε. Μετά τη δουλειά με τις λάμπες, το μαγαζί κι η επιχείρησή του είχαν τετραπλασιαστεί. Στο δημαρχείο είχε μοιράσει δεξιά κι αριστερά μπαξίσια μέχρι να πάρει τη δουλειά. Δεν του άρεσε να το θυμάται, αλλά όχι πως η ανάμνηση αυτή σκίαζε την επιτυχία του. Θυμήθηκε το όνειρό του κι η διάθεσή του άλλαξε: ‘Έ, τι να γίνει! Κανείς δεν με τιμωρεί εμένα...’ Έπειτα θυμήθηκε την κυρία Ζελιχά το πρωί, να στέκεται στο κεφαλόσκαλο και να τον κοιτάζει: «Τι μπορώ να κάνω, τι μπορώ να κάνω, αυτά έχει η ζωή!» μονολόγησε. Ένωθε άνετος, ανίκητος, σαν να φορούσε μια αόρατη, προστατευτική πανοπλία. Κοίταξε την ταμπέλα του μαγαζιού του:

ΤΖΕΒΝΤΕΤ ΜΠΕΗΣ ΚΑΙ ΥΙΟΙ
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ – ΚΙΓΚΑΛΕΡΙΑ

Δεν είχε αρχίσει ακόμη τις εξαγωγές, κι ούτε είχε αποκτήσει ακόμη γιους, αλλά είχε σκοπό να κάνει και τα δύο. Καθώς έμπαινε στο μαγαζί του, σκέφτηκε: 'Δεν καταφέραμε να πάρουμε λεφτά από τον Εσκινάζι! Να ξαναδούμε τους λογαριασμούς με τον Σαντίκ. Μετά πρέπει να σκεφτώ τι θα κάνω τις χαλασμένες λάμπες... Τι ώρα είναι; Ποπό, δεν έχω καθόλου καιρό!... Έχω να πάω και μέχρι την αποθήκη να δω τι γίνεται. Θα τα ρημάξουν όλα... Ποιο είναι αυτό το παιδί, τι θέλει;'

Ένα μικρό αγόρι άπλωσε το χέρι και του έδωσε ένα φάκελο: «Το στέλνει η μαντμαζέλ Τσουχατζιγιάν!» είπε.

«Η μαντμαζέλ Τσουχατζιγιάν;» Στην αρχή δεν μπόρεσε να θυμηθεί ποια είναι. Κοκκίνισε όμως από ντροπή για κάποιον παράξενο κι απροσδιόριστο λόγο. Έδωσε ένα φιλοδώρημα στον μικρό. Έπειτα θυμήθηκε ότι η γυναίκα ήταν η Αρμένισσα ερωμένη του αδελφού του κι ανησύχησε. Άνοιξε το φάκελο, διάβασε:

«Τζεβντέτ μπέη, ο αδελφός σας Νουσρέτ είναι πολύ άρρωστος. Χθες βράδυ έχασε τις αισθήσεις του. Σήμερα το πρωί ήταν λίγο καλύτερα, αλλά εξακολουθεί να είναι πολύ εξαντλημένος. Ελάτε να τον δείτε όσο πιο γρήγορα γίνεται, θα χαρεί πολύ. Σας παρακαλώ, μην του πείτε ότι σας έγραψα...»

«Είναι πολύ άρρωστος, πάρα πολύ άρρωστος...» μουρμούρισε ο Τζεβντέτ μπέη. «Τα ίδια πάθαινε κι η μητέρα μου, αλλά δεν πέθαινε». Έβαλε το φάκελο στην τσέπη του. «Πάλι λεφτά θα θέλουν... Όμως δεν μου περισσεύει χρόνος για τίποτε!» Ντράπηκε όταν είδε ότι το παιδί που περίμενε απάντηση, τον κοίταζε: 'Ίσως πραγματικά να είναι πολύ άσχημα. Μα τι είναι αυτά που σκέφτομαι! Τι σόι άνθρωπος είμαι; Περπάτησε εκνευρισμένος πέρα-δώθε στο μαγαζί. 'Ο αδελφός μου πεθαίνει!'

Έδωσε άλλο ένα φιλοδώρημα στο παιδί. Άρχισε να μιλάει ταραγμένος με τον Αρβανίτη πωλητή του και το λογιστή του τον Σαντίκ. Κατάλαβε ότι τα λόγια του δεν είχαν περιεχόμενο, ότι μπέρδευε αυτούς που τον άκουγαν. 'Ο αδελφός μου πεθαίνει!'

Συνειδητοποίησε ότι ήταν πολύ ταραγμένος· δεν το περίμενε. 'Πρέπει να διατηρήσω την ηρεμία μου'. Ανέβηκε στην άμαξα. Είπε στον αμαξά να τον πάει στο Μπέγιογλου.

Ο Τζεβντέτ μπέη κατάφερε να ελέγξει την ταραχή του μόνο όταν ξεκίνησε η άμαξα. 'Ίσως να μην πεθαίνει. Ίσως να είναι μια απλή κρίση... Τα ίδια δεν πάθαινε και η μακαρίτισσα η μάνα μου; Ανησύχησα, γιατί δεν έχω άλλον από τον αδελφό μου! Δεν έχω κανέναν άλλο!' Επειδή δεν ήθελε να νιώσει όπως όταν έφυγε από το μαγαζί του Εσκινάζι, αποφάσισε να σκεφτεί άλλα πράγματα και κοίταξε έξω από το παράθυρο.

Η άμαξα είχε σταματήσει στην αρχή της γέφυρας του Γαλατά, ο αμαξάς πλήρωσε τα κόμιστρά τους. Στην άκρη της γέφυρας, στην πλευρά του Κεράτιου, στην ίδια πάντα θέση, ήταν ο πλανόδιος που πουλούσε λεμονάδες. Πάνω στα ροδάκινα του μανάβη, ακριβώς δίπλα του, κάθονταν μύγες. Μακριά, μπροστά στους ταρσανάδες του Κασίμπασα, ήταν κουφάρια καρβιών, εγκαταλειμμένες, η μια πάνω στην άλλη, βάρκες, σκουριασμένες σημαδούρες. Η άμαξα ξεκίνησε πάλι. Η πρωινή ομίχλη είχε διαλυθεί. Πάνω από τη γέφυρα είχαν πάρει θέση ένας λαμπερός ουρανός και μερικά αναποφάσιστα σύννεφα. Ένα καράβι, που αναγνώρισε ο Τζεβντέτ μπέη, το Σουχουλέτ, με τον τεράστιο τροχό στο πλάι, ξανοιγόταν από τον Κεράτιο στη Θάλασσα του Μαρμαρά. Στη μέση της γέφυρας ένας γεροδεμένος άντρας μ' ένα μεγάλο καπέλο και μια γυναίκα με ακάλυπτο πρόσωπο κοίταζαν τη θάλασσα, κρατούσαν από τα χέρια τα παιδιά τους ντυμένα με ναυτικές φορεσιές. 'Μια οικογένεια σαν αυτή!' σκέφτηκε ο Τζεβντέτ μπέη. Δυο άντρες με φέσι κοντά σε μια κολόνα λίγο παρακάτω, κοίταζαν κι αυτοί την οικογένεια. 'Μια οικογένεια σαν αυτή!' Οι χαμάληδες περνούσαν τρέχοντας δίπλα από τους άντρες με τα φέσια και τις γραβάτες. Το Σαχιλμπέντ, άλλο ένα καράβι που αναγνώρισε ο Τζεβντέτ μπέη, πλησίαζε στη γέφυρα. Παιδιά, γερμένα στα σιδερένια κιγκλιδώματα της γέφυρας, κοίταζαν το καράβι. Το ίδιο είχε κάνει κι ο Τζεβντέτ μπέη όταν πρωτοήρθε στην Ιστανμπούλ. Είχε έρθει σ' αυτό το ίδιο μέρος να δει τη θάλασσα και τις γέφυρες, τον

κόσμο με τα παράξενα ρούχα, τις εντυπωσιακές άμαξες που πηγαινοέρχονταν. Τότε δεν είχε χτιστεί ακόμη η αποβάθρα του Σίρκετζι. ‘Τότε... Είκοσι χρόνια πριν!’ Θυμήθηκε ότι εδώ, για πρώτη φορά, είχε έρθει με τον αδελφό του· τρόμαξε.

Έβγαλε από την τσέπη του το γράμμα της Αρμένισσας και το διάβασε άλλη μια φορά, με πολλή προσοχή. Του ζητούσε να μην πει στον Νουσερέτ ότι του είχε γράψει. Αν η γυναίκα αυτή, που αγαπούσε τόσο πολύ τον αδελφό του, μπορούσε ακόμη να σκέφτεται αυτά τα μικροπράγματα, ίσως η κατάσταση να μην ήταν τόσο άσχημη. Ντράπηκε που λίγο πριν σκέφτηκε ότι το γράμμα ήταν ένας τρόπος να του αποσπάσουν λεφτά. ‘Και γιατί μου ζητάει να μην του το πω; Μάλλον επειδή της το απαγόρευσε ο αδελφός μου!’ Ο αδελφός του τον περιφρονούσε για τις απόψεις του, για τον τρόπο ζωής του, δεν συμφωνούσε μαζί του. Ωστόσο δεχόταν τα λεφτά του· γι’ αυτό δεν ήθελε να τον δει, γι’ αυτό κάθε φορά που τον έβλεπε ήθελε ν’ ανοίξει η γη να τον καταπιεί, γι’ αυτό, κάθε φορά, με τις βαριές και προσβλητικές κουβέντες του έκανε και τον Τζεβντέτ μπέη να θέλει ν’ ανοίξει η γη να τον καταπιεί. Με αποτέλεσμα κι αυτός να πηγαίνει σπάνια στον αδελφό του, αφού καταλάβαινε κι ήξερε πολύ καλά ότι ήταν βαρύ και για τους δυο τους να κάθονται ο ένας απέναντι στον άλλον. Αλλά κι όταν πήγαινε, μιλούσαν πολύ λίγο· ο Τζεβντέτ μπέη του έλεγε ότι είναι απαραίτητο να μπει σ’ ένα νοσοκομείο για να φύγει από πάνω του η αναθεματισμένη αρρώστια, ο αδελφός του τού απαντούσε ότι τα νοσοκομεία υπάρχουν μόνο για να στέλνουν τον κόσμο στα νεκροταφεία, επαναλάμβανε πως ήταν σίγουρος γι’ αυτό επειδή ήταν γιατρός, μετά σώπαιναν κι οι δυο τους, ώσπου ο Τζεβντέτ μπέη έβαζε σε μια γωνιά το φάκελο με τα λεφτά κι έφευγε. Διάβασε άλλη μια φορά το γράμμα της Αρμένισσας κι άρχισε να συγκρίνει την αρρώστια του αδελφού του με της μητέρας του.

‘Όπως η μακαρίτισσα μητέρα του έτσι κι ο Νουσερέτ είχε φυματίωση. Η μητέρα του πότε ήταν καλά πότε δεν ήταν, η κατάσταση αυτή κράτησε χρόνια. Τα συμπτώματα της αρρώστιας του αδελφού του είχαν εμφανιστεί τρία χρόνια πριν, στο Παρί-

σι. Η μητέρα του όσον καιρό ήταν άρρωστη γκρίνιαζε, παραπονιόταν για όλα, τους έκανε δυστυχισμένους όλους στο περιβάλλον της. Το ίδιο κι ο αδελφός του. Η μητέρα του ήταν λεπτοκαμωμένη κι αδύνατη. Κι ο αδελφός του ήταν πολύ αδύνατος· ο Τζεβντέτ μπέη τρόμαξε μόλις τον είδε όταν γύρισε από το Παρίσι. Η μητέρα του έκανε ό,τι της έλεγαν οι γιατροί, ακολουθούσε πιστά τις οδηγίες τους. Ο αδελφός του κορόιδευε τους γιατρούς. Επειδή ήταν κι ο ίδιος γιατρός. Επιπλέον ήταν αλκοολικός κι είχε το ελάττωμα να λείει όχι σε όλα. «Ναι, δεν πρόσεξε όσο έπρεπε τον εαυτό του!» μουρμούρισε ο Τζεβντέτ μπέη. Κατάλαβε ότι αγαπούσε τον αδελφό του, ότι δεν θύμωνε μαζί του όσο κι αν αυτός τον περιφρονούσε, όσο κι αν τον μάλωνε. Θυμήθηκε τα παιδικά του χρόνια: με τον αδελφό του και τους φίλους του έπαιζαν κρυφτό, κνηγητό, έκαναν τσουλήθρες. Στο Χιντρελέζι, στη Γιορτή της Άνοιξης, πήγαιναν στους αγρούς, έτρωγαν αρνί και χαλβαδόπιτα. Τα κορίτσια χωρίζονταν σε δυο ομάδες και έπαιζαν την «απαγωγή της νύφης», τραγουδούσαν δημοτικά τραγούδια. Στην περιοχή Άκχισαρ είχε κήπους, αμπέλια. «Περασμένα, ξεχασμένα!» μουρμούρισε. Η άμαξα είχε φτάσει στο Τούνελ, κατευθυνόταν προς το Γκαλατάσαραί. Ξαφνικά, μπροστά στο μαγαζί του οπτικού Βερντού, σταμάτησε απότομα. Ο Τζεβντέτ μπέη έριξε μια ματιά. Λίγο παρακάτω, ένα λαντό είχε ανατραπεί κι είχε κλείσει το δρόμο. Για να περάσει η ώρα, κοίταζε ενοχλημένος τριγύρω, διάβαζε τις ταμπέλες, κοίταζε τους ανθρώπους.

Από το μαγαζί του σπουδαίου κουρέα Πέτρου έβγαινε ένας άντρας με καπέλο. Δυο χριστιανές κυρίες κοίταζαν τις βιτρίνες μπροστά στο μαγαζί του Μποτέρ που, όπως έλεγαν, έραβε το διάδοχο Ρεσάτ εφέντη. Στο μαγαζί του Ντεκουζί άστραφταν τα ασημικά και τα κρύσταλλα. Λίγο παρακάτω ήταν το ζαχαροπλαστείο «Λεμπόν». Όταν ο Τζεβντέτ μπέη είδε την ταμπέλα του μπακάλη Δημητρακόπουλου, όπως το πρωί, ένιωσε πάλι μοναξιά. Για να παρηγορηθεί, θέλησε πάλι να θυμηθεί τα παιδικά του χρόνια, τους μπαχτσέδες στο Άκχισαρ. ‘Ούτε μ’ αυτούς είμαι, ούτε με τους άλλους!’ σκέφτηκε. Η άμαξα είχε ξε-

κινήσει. 'Να ήταν τουλάχιστον καλά ο αδελφός μου. Να μη με περιφρονούσε έτσι... Μα τι μου συμβαίνει σήμερα;' Αυτή τη φορά το όνειρό του τού φάνηκε κακό, σημάδι για μια άσχημη μέρα. Στον ύπνο του ανάμεσα στους συμμαθητές του αυτός που έδειχνε να τον περιφρονεί περισσότερο απ' όλους, να τον κοιτάζει με μισό μάτι, ήταν ο αδελφός του. 'Μα γιατί;' αναρωτήθηκε. 'Επειδή, ισχυρίζεται ότι είναι Νεότουρκος!'

Ο αδελφός του Τζεβντέτ μπέη, ο Νουσρέτ, είχε μάθει για το νεοτουρκισμό στο πρώτο του ταξίδι στο Παρίσι. Ο Νουσρέτ είχε τελειώσει τη Στρατιωτική Ιατρική Σχολή με το βαθμό του λοχαγού, έκανε την πρακτική του εξάσκηση δυο χρόνια στο νοσοκομείο Χαϊντάρπασα, εργάστηκε μερικά χρόνια στα στρατιωτικά νοσοκομεία στην Ανατολία και στη Φιλιστίνη, επειδή μάλλον ήταν πολύ δύστροπος κι εριστικός δεν στέριωσε πουθενά, και τη χρονιά που ο Τζεβντέτ μπέη άνοιξε το κατάστημα με τα είδη κιγκαλερίας κατάφερε να διοριστεί στην Ιστανμπούλ, όπου παντρεύτηκε μια κοπέλα από το οικογενειακό τους περιβάλλον στο Χασεκί. Δυο χρόνια μετά, εγκατέλειψε τη γυναίκα του μ' ένα μωρό στην κοιλιά και πήγε στο Παρίσι. Σύμφωνα με το οικογενειακό τους περιβάλλον και τους ανθρώπους με τους οποίους ο Τζεβντέτ μπέη δεν είχε πια καμιά σχέση, αιτία του ταξιδιού του ήταν τα παράξενα περιοδικά κι οι εφημερίδες που διάβαζε στο σπίτι ο αδελφός του. Έλεγαν πως ο Νουσρέτ διάβαζε και την εφημερίδα *Μιζάν*, στην οποία ο ιστορικός Μουράτ μπέη περιέγραφε ωραιοποιώντας τη τή Γαλλική Επανάσταση. Ο Νουσρέτ ήταν σίγουρος για την αιτία του ταξιδιού του, τουλάχιστον αυτό ισχυριζόταν: ήθελε να συνεχίσει τις σπουδές του στην ιατρική, να γίνει χειρουργός. Από την πλευρά του ο Τζεβντέτ μπέη ήταν βέβαιος ότι ο αδελφός του, που τον έπιασε τρέμουλο ακόμη κι όταν έσφαζαν ένα κοτόπουλο, είχε κάνει αυτό το ταξίδι επειδή δεν τον χωρούσε ο τόπος. Η γνώμη του ήταν ότι ο Νουσρέτ γύρισε πίσω, μετά από τέσσερα χρόνια στο Παρίσι, χώρισε τη γυναίκα του, άρχισε να πίνει, δεν ήθελε το σουλτάνο, ξαναπήγε στο Παρίσι, ξεχώρισε ανάμεσα στους Νεότουρκους, όπως θα μπορούσε να ξεχωρίσει ένας αλκοολικός, κι όταν έμεινε απένταρος,

άνεργος και νηστικός, γύρισε πάλι πίσω στην Ιστανμπούλ, πάλι επειδή δεν τον χωρούσε ο τόπος. Ωστόσο, παρ' όλα αυτά, στην πραγματικότητα ο αδελφός του από μερικές απόψεις ήταν καλύτερός του. Ήξερε ότι οι άλλοι τον έβρισκαν πιο χαριτωμένο, πιο φιλικό, ότι τον θεωρούσαν άνθρωπο φερέγγυο. Κι αυτό, σκεφτόταν ο Τζεβντέτ μπέη, επειδή, σε αντίθεση με τον ίδιο που ήταν άνθρωπος μεθοδικός, δεν απέφευγε τις ευθύνες έστω κι αν αφορούσαν μόνο τον ίδιο και τη δική του ζωή, ο Νουσρέτ δεν έπαιρνε ποτέ καμιά ευθύνη, δεν αναλάμβανε καμιά υποχρέωση. Ντράπηκε λίγο για τις σκέψεις του, 'Όμως εγώ έχω στόχους, ένα σκοπό, είμαι υπεύθυνος άνθρωπος! Εκείνου του αρέσει να κάνει του κεφαλιού του, να προκαλεί προβλήματα, να κάνει φασαρία', αποφάσισε μετά.